

„Studie byla vytvořena za finanční podpory Rady kvality České republiky“

Studie

BEZPEČNÉ DĚTSKÉ HŘIŠTĚ A SPORTOVIŠTĚ – JAK NA TO?

„DESATERO ZÁSAD“

od projektu po provoz hřišť a sportovišť

Zpracovali:

- Zdeňka Houžvičková, Profesionální komora SOTKVO, z.s.
- Ing. Libor Dupal, Kabinet pro standardizaci, o.p.s.

Červenec 2020

E. Povinnosti provozovatele

„Provozovatel hřiště a sportoviště je odpovědný za zdraví a bezpečnost našich dětí ...!“

7. Důsledně plníme své VŠEOBECNÉ ZÁKLADNÍ POVINNOSTI provozovatele

a. Shrnutí

Teze

- *Provozovateli napomůže trochu byrokracie a administrativních kroků: vyplatí si pečlivě sepsat některé procesní náležitosti – systém řízení bezpečnosti, plán běžné údržby apod.*
- *Při výběru materiálů nebo hmoty pro zařízení dětského hřiště nebo povrchu tlumícího dopad je nutné zvážit jeho možný toxický účinek na zdraví a životní prostředí.*

b. Systém řízení bezpečnosti

Provozovatel zajišťuje bezpečný provoz veřejného zařízení a je za bezpečnost provozu přímo zodpovědný.

Norma ČSN EN 1176-7 vyžaduje po provozovateli zavedení **systému řízení bezpečnosti**. Pro tento účel může jako východisko sloužit Metodické doporučení SZÚ a dokumenty citované v přílohách vztahující se k postupům správné praxe provozu veřejných zařízení. Termín „řízení bezpečnosti“ je definován jako systém zavedený provozovatelem veřejného zařízení za účelem vymezení, udržování a pokud je třeba, za účelem zlepšení bezpečnosti zařízení jako celku, včetně prvků a povrchů.

c. Plán běžné údržby

Každý herní či sportovní prvek a jeho součásti mají být užívány, udržovány a kontrolovány podle návodu výrobce a v intervalech, které určuje norma. Výrobce ve svých návodech informuje např. o materiálových vlastnostech výrobků, které je třeba vzít na zřetel, neboť mohou ovlivňovat četnost provozních inspekcí. Uvádí rovněž návody k používání herních či sportovních prvků a upozorňuje na místa, na která je třeba se zaměřit při kontrole.

Provozovatel zajistí plánování údržby a inspekcí, evidenci zjištěných závad, drobné i celkové opravy, ale také čištění v intervalech podle potřeby a u některých druhů herních a sportovních prvků i mazání, konzervaci apod.

Aby se snížilo riziko úrazu, provozovatel zajistí vypracování, zavedení a dodržování odpovídajícího PLÁNU BĚŽNÉ ÚDRŽBY. Plán stanovuje údržbu prvků a jiných částí zařízení, pokyny pro postup při stížnostech, zjištění závad apod. Taková opatření zahrnují např.:

- utažení upevňovacích prvků;
- obnovení nátěru a novou úpravu povrchů zařízení;
- údržbu všech povrchů tlumících nárazy;
- promazání ložisek;
- obnovu označení vybavení za účelem indikace výšky náplní sypkého materiálu;
- čištění;
- odstranění cizích předmětů, např. skleněných střepů a jiných ostrých předmětů;
- obnovení sypké náplně na její správnou úroveň;
- údržbu volných ploch.

d. Inspekce herních a sportovních prvků

Inspekce herních a sportovních prvků umístěných na veřejném zařízení a veřejného zařízení jako celku sestává ze tří vzájemně se doplňujících segmentů: běžné vizuální inspekce, provozní inspekce a pravidelné nezávislé odborné inspekce (hlavní roční inspekce). Principy jsou stručně popsány v samostatném „příkázání“ 8.

Žádná norma ani žádný jiný předpis výrobce neopravňuje k tomu, aby určoval (či jakýmkoli způsobem podmiňoval), kdo může, nebo kdo bude u jeho výrobků provádět roční nezávislé odborné inspekce. K pojmu nezávislost inspekce odkazujeme rovněž na zásadu uvedenou pod č. 8.

Plánování inspekcí zohledňuje místní podmínky a pokyny výrobce s ohledem na materiálové vlastnosti výrobku, jež mohou ovlivnit nezbytnou četnost inspekcí. Plán by měl být sestaven s ohledem na provoz, opravy a údržbu zařízení. Servisní práce a opravy (např. výrobcem, dodavatelem) nejsou součástí inspekce, nýbrž probíhají od inspekce odděleně, samostatně.

Jestliže byly v průběhu inspekce objeveny závažné neshody ohrožující bezpečnost, musí být bezodkladně odstraněny. Pokud to není možné, je třeba zařízení zajistit proti použití, např. jeho znehybněním nebo odstraněním.

Plán inspekcí a závěrů z prohlídek a odborných technických inspekcí s podkladem o provedených opravách je nutnou evidencí, kterou uschovává provozovatel k prokázání péče o bezpečný provoz.

Výběr odborně způsobilé osoby k provádění pravidelné nezávislé odborné inspekce je výhradně volbou provozovatele. Provozovatel by ve vlastním zájmu měl brát v úvahu: nezávislost, odbornou způsobilost, pojištění pro inspekční činnost a další aspekty ve vztahu k odborně způsobilé osobě. Na základě zkušenosti z praxe zdůrazňujeme, že někdy bývá odborná způsobilost v oblasti dětských hřišť a sportovišť buď z nevědomosti, anebo i záměrně, dezinterpretována a zaměňována s nesouvisejícími oblastmi, např. s oblastí bezpečnosti a ochrany zdraví při práci (BOZP), která nemá se způsobilostí pro inspekce veřejných zařízení předmětné studie nic společného.

U provozních inspekci musí brát provozovatel v úvahu místní podmínky, jež mohou ovlivnit nezbytnou četnost inspekci.

e. Provozní dokumentace

Provozní dokumentace eviduje výstupy všech činností, které jsou součástí řízení bezpečnosti. Provozovatel by měl vést následující záznamy a dokumentaci:

- prohlášení výrobce o shodě vydané na základě certifikátu (toto je v případě herních prvků dětského hřiště povinné, v případě sportovišť, tělocvičen a podobných veřejných zařízení nepovinné); doporučuje se vyžadovat i certifikát o provedeném posouzení shody každého herního prvku třetí stranou a „závěrečný protokol“, neboť má být nedílnou součástí certifikátu; protokol obsahuje technickou specifikaci výrobků a vyobrazení výrobků, případně i další protokoly o provedených zkouškách;
- výrobcem dodanou konstrukční a nabídkovou dokumentaci a katalogový/technický list – pro každý herní či sportovní prvek, vystavený výrobcem a zahrnující podrobné specifické parametry prvku, podmínky pro instalaci aj.;
- pokyny výrobce pro provádění četnosti inspekci a údržby;
- záznamy provozovatele, např. (provozní) deník (záznamy o provozních inspekci, údržbě, plánech a hodnocení bezpečnosti řízení);
- protokoly o vstupních a ročních nezávislých inspekci; případně další protokoly;
- provozní řád.

Tato dokumentace má být přístupná v případě potřeby pro údržbu, inspekce, opravy; důležitá je zejména při šetření úrazu či jiné nehody.

K obsahu těchto dokumentů podrobněji v dokumentech odkazovaných v přílohách zejména v Příručce správné praxe.

f. Generální odpovědnost provozovatele a osobní zodpovědnost jednotlivce

Je třeba poukázat na osobní odpovědnost vyplývající z občanského zákoníku; týká se totiž nejen statutárních zástupců provozovatelů, ale i osob, které mají bezpečný provoz veřejného zařízení v pracovní náplni (a tedy zodpovědných za odstraňování závad zjištěných provozními či ročními inspekci atp.), či zaměstnanců zodpovědných za provádění provozních inspekci během roku. Doporučuje se proto písemně upravit vymezení a zajistit osobní odpovědnosti i zodpovědnosti zaměstnanců či pověřených osob (externích).

V této souvislosti je třeba zdůraznit, že provozovatel se principiálně nezabývá své odpovědnosti za bezpečný provoz veřejného zařízení, když výkon vlastního technického provozu a správy veřejného zařízení přenesou na třetí osobu, což se běžně děje (technická správa zeleně, hřišť atp.). A proto je v zájmu provozovatele, aby roční hlavní inspekce smluvně zajišťoval on, včetně výběru inspektora (viz Odborná způsobilost osoby provádějící inspekci, v bodě 8); tímto přístupem a postupem si zajistí přehled o stavu herních a sportovních zařízení, za které nese odpovědnost.

g. Kvalita služby a cena

V neposlední řadě je třeba zmínit se i o vztahu kvality a ceny výrobků i služeb. Neboť úspora se při zajištění bezpečnosti dětí a mládeže mnohdy nevyplácí. Úspora při nákupu levných herních prvků většinou vyžaduje vysoké náklady na údržbu během provozu, vyžaduje zvýšenou pozornost provozovatele v průběhu provozování a přináší i větší rizika úrazu, neboť dochází zpravidla k častým opravám.

Právě tak nedostatečně provedená inspekce dětského hřiště, tělocvičny či sportoviště, bez proměření testovacími sondami k zjištění případných výrobních nebo montážních závad a bez úrovně kvality, nemá pro provozovatele praktický význam. Bez ohledu na zavedené systémy musí mít inspektoři potřebnou odbornou způsobilost k plnění úkolů.

Osoba nebo společnost provádějící roční hlavní inspekci nebo inspekci po instalaci musí být nezávislá (viz TNI CEN TR 17207:2020). Inspektor (osoba odborně způsobilá) provádí rovněž kontrolu dopadových pryžových ploch a určí např. na základě opakované zkoušky HIC podle ČSN EN 1177, zda je stávající útlum pryžové plochy dostatečný.

Fotodokumentace: Nekvalita výrobků se brzy nevyplatí. I roční inspekce musí být na úrovni, jen tak chrání uživatele před riziky a vytváří záruku pro provozovatele. Kvalitně provedená inspekce je náročná. Úspory na inspekční činnosti se nevyplatí.

h. Hygienické aspekty provozu venkovních veřejných zařízení

Venkovní hrací plochy musí splňovat základní hygienické požadavky pro provoz venkovních hracích ploch ve smyslu zákona č.285/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví. Principiálně dle podkladů SZÚ:

- Venkovní hrací plocha – je plocha určená pro hry dětí, která k tomuto účelu byla kolaudována a má svého provozovatele. Specificky je definována pro školská zařízení anebo pro předškolní zařízení – obojí mohou totiž mít výlučné bezpečnostní a zdravotní požadavky a vymezení.

- Písek – kopaný písek, musí vyhovovat limitům pro vybrané indikátory mikrobiologického, parazitologického a chemického znečištění písku, uvedených ve vyhlášce č. 238/2011 Sb., o stanovení hygienických požadavků na koupaliště, sauny a hygienické limity písku v pískovištích venkovních hracích ploch, ve znění pozdějších předpisů.
- Provozovatel venkovní hrací plochy určené pro hry dětí je povinen zajistit, aby písek užívaný ke hrám dětí v pískovištích nebyl mikrobiálně, chemicky a parazitárně znečištěn nad hygienické limity upravené prováděcím právním předpisem. Podmínky provozování takové hrací plochy s pískovištěm, režim údržby a způsob zajištění stanovených hygienických limitů upraví provozovatel v provozním řádu. Opatření na zabránění nebo odstranění kontaminace písku a hracích ploch – jsou myšlena nespécifická opatření vedoucí k minimalizaci mikrobiologického znečištění jako je například zábrana vstupu volně pobíhajících zvířat, zakrytí pískoviště apod. Systém opatření je zanesen do provozního řádu hracích ploch.
- Provozní řád – obsah je upraven § 13 odst. 2 zákona o ochraně veřejného zdraví.
- Metody parazitologických stanovení, metody stanovení mikrobiologických indikátorových mikroorganismů a stanovení požadovaných chemických ukazatelů v písku jsou uvedeny v přílohách k pokynu hlavního hygienika k zajištění jednotného postupu při kontrolách pískovišť venkovních hracích ploch (č. j. MZDR 35023/2004 HEM).
- Státní zdravotní dozor pískovišť venkovních hracích ploch – je stanoven zákonem č. 258/2000 Sb., o ochraně veřejného zdraví, ve znění pozdějších předpisů (§ 84 odst. 1 písm. a), h), i) a § 100).

i. Resortní metodická doporučení

Metodické doporučení MZ a SZÚ

Pro správné provozování herních a sportovních zařízení vydal Státní zdravotní ústav „čerstvě“ Metodické doporučení k zajištění a zvýšení ochrany zdraví a bezpečnosti dětí a mládeže – SPRÁVNÁ PRAXE BEZPEČNÉHO PROVOZU VEŘEJNÝCH ZAŘÍZENÍ PRO HRY A SPORT DĚTÍ A MLÁDEŽE (dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen apod.) (dále jen Metodické doporučení).

Metodické doporučení nahradilo již poněkud překonané doporučení vydané SZÚ v r. 2007¹ a zohledňuje dosavadní vývoj evropské normalizace v tomto oboru, stejně jako další nástroje a dokumenty, včetně nadresortních programů, jako jsou Zdraví 21 (MZ), Národní politika kvality a Program Česká kvalita (MPO) aj.

Cílem Metodického doporučení je posílit přístupy k bezpečnému provozování jednotlivých prvků i celých veřejných zařízení včetně řízení provozu a podmínek údržby a zajištění bezpečnosti účinnými kontrolními mechanismy. Metodické doporučení bylo zpracováno v souladu s národní legislativou a evropskými normami; jejím základním účelem je správná aplikace norem na základě aktuálních praktických, technologických či vědeckých znalostí a zkušeností.

Metodická informace MŠMT

¹ SZÚ č.j. CHŽP 35-112/07-10, Metodické doporučení k zajištění ochrany zdraví a zvýšení bezpečnosti dětí a mládeže na dětských a sportovních hřištích i v tělocvičnách

Pro resort školství a tělovýchovy vydalo MŠMT již před lety podobný dokument, který seznamuje provozovatele s postupy správné praxe v tomto resortu.

Odkazy na uvedené resortní metodiky jsou uvedeny v příloze 3.

8. **Nekompromisně UPLATŇUJEME TŘÍSTUPŇOVOU INSPEKCI PROVOZU U HERNÍCH I SPORTOVNÍCH ZAŘÍZENÍ**

a. Shrnutí

Teze

- *Běžnou vizuální inspekci a provozní inspekci může provádět i poučený, resp. proškolený zaměstnanec provozovatele.*
- *Roční hlavní inspekce má být ve smyslu evropských norem nezávislá a prováděná osobou, která je odborně způsobilá na nejvyšší úrovni.*

b. Běžná vizuální inspekce

– slouží ke zjištění nápadných zdrojů nebezpečí způsobených vandalismem, používáním nebo povětrnostními podmínkami; jedná se např. o nebezpečí v podobě odlomených součástí prvků, střepů skla z rozbitých lahví či odhozených injekčních stříkaček. Tuto inspekci zajišťuje provozovatel svým poučeným pracovníkem, podle charakteru veřejného zařízení v závislosti na vytížení hřiště případně i každodenně, avšak v minimální frekvenci 1x týdně. V případě zjištění závad se provádí zápis. Zjištěné závady je nutno bezodkladně odstranit.

c. Provozní inspekce

– slouží ke zjištění závažnějších technických nedostatků herních a sportovních prvků, které nedokáže odhalit, resp. odstranit běžná vizuální inspekce. Inspekce by měla odhalit, například, projevy opotřebení prvků či jejich stabilitu. Tuto inspekci proto musí provádět osoba proškolená, může to být zaměstnanec provozovatele, ale i odborná firma. Inspekci je vždy třeba doložit zápisem o jejím provedení a případných zjištěných závadách. Inspekce se provádí zpravidla v intervalech 1-3 měsíců, dle doporučení výrobce s ohledem na materiál herního prvku, míru užívání dětského hřiště apod. Zjištěné závady je nutno bezodkladně odstranit. (Příklad zápisu o provedené provozní inspekci v příloze 4)

d. Roční hlavní inspekce

– provádí se za účelem zjištění celkové úrovně bezpečnosti veřejného zařízení – herních či sportovních prvků, základů a povrchů včetně proměření zkušebními šablonami, zda veřejné zařízení a prvky na něm umístěné splňují požadavky odpovídajících částí EN 1176 či jiných příslušných norem. Ke změnám úrovně bezpečnosti může totiž docházet po jakýchkoliv úpravách provedených na základě **bezpečnostních** vlivů, zjištěných známek hniloby nebo koroze, s tím souvisejících provedených oprav nebo dodatečně přidaných nebo vyměněných částí atp.

Příkladem specifického zaměření roční hlavní inspekce je ztráta vlastností povrchu tlumícího dopad, např. z důvodu intenzivního používání, vandalismu, umístění, znečištění ovzduší nebo vlivem stárnutí (vystavení ozonu, UV záření, teple, chladu).

Výstupem této inspekce je zpráva o inspekci (též revizní zpráva apod.), na jejímž základě je nutno zjištěné závady bezodkladně odstranit.

Tuto inspekci má nezbytně provádět osoba nezávislá na provozovateli a výrobcí a odborně způsobilá. K tomu uvádíme následující definiční vymezení.

e. Vymezení nezávislosti a odborné způsobilosti inspekci

Nezávislost osoby provádějící roční hlavní inspekci je vyžadována EN 1176-7, kde je uvedeno, že se jedná o odborně způsobilou osobu, která nebyla přímo zapojena do instalace zařízení a není zodpovědná za opravy a provoz.

V ČR byla konsensuálně vymezena samoregulační opatření v rámci Odborné sekce pro infrastrukturu kvality Rady kvality České republiky. Zveřejněna byla např. v Příručce správné praxe pro bezpečný provoz veřejných zařízení pro hry a sport dětí a mládeže (dětských hřišť, sportovišť, tělocvičen apod.), ISBN 978-80-87719-20-6, SČS 2016.

Zdůrazňujeme zejména: Osoba musí být nezávislá na zainteresovaných stranách, konkrétně –

- Osoba se nesmí účastnit žádných činností, které mohou být ve střetu s nezávislostí jejího úsudku a integrity prováděné kontroly.
- Například se nesmí angažovat ve výrobě, dodávkách, instalaci, nákupu, vlastnictví, užívání či údržbě předmětu inspekce.
- Osoba nesmí být součástí právního subjektu, který se podílí na návrhu, výrobě, dodávkách, instalaci, nákupu, vlastnictví, užívání nebo údržbě předmětu inspekce.
- Osoba nesmí být s takovým subjektem provázána (například smluvními vztahy).

Tyto aspekty by provozovatel měl mít velmi dobře vyhodnoceny a ošetřeny i z důvodu, že zajištění vlastního technického provozu a správy veřejného zařízení je často přenášeno na třetí osobu (technická správa zeleně, hřišť atp.), která pak zajišťuje nejen provozní činnosti, ale zadává k nezávislému provedení i roční hlavní inspekce. Provozovatel se ale principiálně nemůže zbavit své odpovědnosti za bezpečný provoz veřejného zařízení, a proto je v jeho zájmu, aby roční hlavní inspekce smluvně zajišťoval on, včetně výběru inspektora (viz dále); tímto přístupem a postupem si zajistí přehled o stavu herních a sportovních zařízení, za které nese odpovědnost.

Odborná způsobilost osoby provádějící inspekci zahrnuje odpovídající a dostatečné odborné proškolení, dovednosti a znalosti k výkonu kontroly; odborná způsobilost je definována a vyžadována pro provádění inspekce v již citované normě EN 1176-7, a podstata odborné způsobilosti je vymezena normalizačním dokumentem – CEN TR 17207 Dětská hřiště a rekreační areály – Požadavky na kvalitu a způsobilost inspektorů (2017), a to nejen pro herní ale i pro sportovní zařízení. Komplexní informace o věcné podstatě toho není předmětem této analýzy. Je však realitou, že na trhu existuje mnoho osob, které se prokazují nedůvěryhodnými doklady své způsobilosti. Doporučuje se proto obracet na subjekty, které disponují doklady, že jsou součástí akreditovaných vzdělávacích systémů, např. modelu spravovaného Českou společností pro jakost akreditovaném Českým akreditačním institutem, společností založenou státem. Doporučujeme před uzavřením smlouvy na inspekci vyžadovat doložení dokladu o splnění požadavků uvedené technické zprávy TNI CEN-CEN TR 17207:2020.

f. Specifické inspekce nad rámec třístupňové kontroly

Inspekce po úrazu – provádí se nezávislou osobou po vážném úrazu na veřejném zařízení za účelem analýzy a posouzení bezpečnosti veřejného zařízení a pomoci při určení, zda situace vyžaduje bezodkladná opatření.

g. Obsah zprávy o inspekci

Zpráva o inspekci – je dokument vytvořený na základě provedené inspekce veřejného zařízení, minimálně splňující požadavky technické zprávy TNI CEN-CEN TR 17207:2020.

- Kritéria pro inspekci (uvedení příslušných zákonů, a právních předpisů, technických norem, vyhlášek a metodik, týkajících se kontrolovaného veřejného zařízení)
- Rozsah inspekce (co bylo/nebylo kontrolováno, např. mobiliář, oplocení apod., na základě objednávky či smlouvy s provozovatelem)
- Identifikace inspektora (doložení odborné způsobilosti pro inspekční činnost herních a sportovních zařízení, pojištění pro inspekční činnost, kalibrační listy zkušebních a měřicích prostředků)
- Fotodokumentace prvku se zjištěnými závadami, foto detaily závad, popis závad s odkazem na příslušnou normu
- Návrh k opravám
- Zjištění z proměření dopadových ploch u herních i sportovních prvků, a to jak ze sypkých, tak z pryžových materiálů (EPDM)
- Závěr – vyhovuje/nevyhovuje požadavkům příslušné ČSN EN, upozornění, dodatky.

Příklad z praxe – Stížnost ředitelky školy na provádění ročních inspekci (aneb „levné služby“)

Stížnost na nekvalitní provedení roční inspekce – popis (reálný příklad)	Pravidla správné praxe – kvalitní roční kontrola (inspekce)
<ul style="list-style-type: none"> - Provedena inspekce pouze herních prvků, ostatní druhy prvků či vybavení odmítnuty k provedení kontroly - Služby inspekce prováděna bez používání žebříku (v tělocvičně!) - Nebyly použity kalibrované testovací šablony - Inspektor nedokáže provést stanovení rizik - V průběhu inspekce nekomunikuje, nekonzultuje, neposkytuje jakékoliv informace - Odmítnutí provedení vstupní kontroly - Nezajištěno proškolení pedagogů, tělocvikářů, či jiných zaměstnanců zodpovědných za provoz - Z komunikace vyplynula neznalost aktuální legislativy a požadavků ČSN EN - Vystavena neprůkazná revizní zpráva bez závěru, atd... 	<ul style="list-style-type: none"> - Provedení nezávislou, odborně způsobilou osobou - Zapojení do profesní asociace, kde se průběžně vzdělává v požadavcích rozvíjejících se norem a legislativy - Používá kalibrované testovací zkušební šablony - Její odborná způsobilost umožňuje provádět kompletní inspekce – na herních i sportovních zařízení - Provádí analýzu rizika a její přínosy včetně fotodokumentace - Kontrola stropního kotvení v tělocvičnách je nejdůležitější - Revizní zpráva je jasná a průkazná - Provozovateli poskytuje informace - Je schopen provádět všechny stupně kontrolní činnosti, porozumět závadám a problémům s pomocnými zařízeními včetně plotů, bran, mobiliáře apod. - Je schopen poskytnout potřebné proškolení - Má praktickou zkušenost identifikovat závady - Identifikuje rostliny a vegetaci s potenciálními riziky v dětských hřištích nebo v jejich blízkosti. - Orientuje se v legislativě a vedení provozních dokladů